

mülkiye'den,

Bir zamanlar gıda açısından kendine yeten yedi ülkeden biri olmakla övünürdük. Zamanla nüfusumuz arttı, sanayimiz gelişti, ekonomimiz büyüdü; sanayi ve hizmetler sektöründe Batı standartlarını yakalamayı başardık; üstelik ekonomide tarımın ağırlığı da azaldı. Öyle ki zamanın Başbakanı Turgut Özal'ın, tarım sektörünü küçültecek politikalarından hoşnut kaldık; Cumhurbaşkanı Demirel'in "gerekirse Çankaya Köşkü'nün bahçesini araba fabrikasına veririm" sözlerini de coşkuyla karşıladık. Artık bir zamanlar patates yetiştirdiğimiz topraklarda araba üretmeye başlamıştık. Bütün bunlar iyiydi hoştu ama sanki bir yerlerde de bir sorun vardı. Ekonomimiz büyümesine büyümüştü ama kırsal kesimdeki halk yoksulluk içindeydi; kentlerimiz kırsal kesimden gelen göçlerin yarattığı sorunlarla başbaşa kalmıştı; doğu ve güneydoğudan kaynaklanan göçlerle Kürt sorunu nitelik değiştirmişti; artık buğdayı, pamuğu dışarıdan satın alıyorduk. Peki nerede yanlış yapmıştık?

İşte "Tarım, Gıda ve Köylülük" başlıklı sayımızı bu sorunun yanıtını aramak üzere oluşturduk. Türkiye'nin bugün çektiği sıkıntıların önemli bölümünün kaynağında, küresel kapitalizmin dişlileri arasına terk edilen kırsal kesim bulunuyor. Giderek büyüyen işsizlik oranlarında tarım kesiminin payı giderek yükseliyor; tarım topraklarının amaç dışı kullanımı önemli ekonomik ve ekolojik sorunlar yaratıyor; yanlış sulama politikaları içilebilir suyumuzun azalmasına neden oluyor; gıda sektöründeki tekelleşme ve ileri teknoloji kullanımı hepimizi yapay gıdalara mahkum ediyor. Kısacası tarım yalnızca kırsal kesimin, köylülerin değil, bütün kentlilerin, Türkiye'nin önemli bir sorunu. Tarım, gıda ve kırsal gelişmeye ilişkin çalışmalarını bir araya getiren özel sayımız, konunun önde gelen uzmanlarının katkılarıyla oluştu. Dosyamızdaki yazıların derlenmesi sürecindeki katkıları için Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Gökhan Günaydın'a teşekkür borcumuz var.

İlk bölümdeki yazılarımız kapitalizmin köylülük üzerindeki etkileri ve köy sosyolojisi üzerine. Hocamız **Korkut Boratav**, tarımsal fiyatlar ve tarımsal

istihdamda gözlenen değişikliklere odaklanarak küresel kapitalizmin Türkiye'deki etkisi üzerine çözümlemelerde bulunuyor. Boęaziçi Üniversitesi eski öğretim üyelerinden **Oya Köymen** yazısında, Cumhuriyet döneminden başlayarak günümüze kadar, Türkiye'de köylülüğün kapitalist üretim ilişkileriyle tanışma sürecini, geçirdiği dönüşümleri ve tarımdaki sınıfsal ilişkileri ana hatlarıyla ele alıyor. ODTÜ Sosyoloji Bölümünden **Mehmet Ecevit**'in, **Nadide Karkmer** ve **Atakan Büke** ile gerçekleştirdiği ortak çalışma ise Türkiye'de köy sosyolojisi çalışmaları ile tarım-gıda-köylülük ilişkilerine yönelik bir tartışma niteliğini taşıyor.

Tarımın Türkiye'deki geçmişi üzerine iki çalışmaya yer verdik. Boęaziçi Üniversitesi öğretim üyesi **Şevket Pamuk**, Osmanlı Devletinin son yıllarından günümüz Türkiye'si'ne değin tarımın ekonomi içindeki yerini ele aldığı yazısında, küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin çevresinde biçimlenen uzun dönemli kurumsal değişimleri ve devlet politikalarını inceliyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi **Murat Baskıcı**'nin çalışması ise tarımda makine kullanımının geçmişi üzerine. Yazar Osmanlı Dönemini incelediği çalışmasında, XIX. yüzyılda Osmanlı ekonomisinde büyümeyi sağlayan sektör olan tarımda makine kullanımının etkileri üzerinde duruyor.

Küreselleşmenin ve küresel kapitalizmin Üçüncü Dünyanın kırsal kesimlerine etkisini konu edinen iki çeviri yazımız bulunuyor. **Samir Amin**, "Dünya Yoksulluęu, Yoksullaşma ve Sermaye Birikimi" başlıklı yazısında Kuzeyin kapitalistleşmiş modern tarımsal sisteminin, Güney halklarını ve kırsal üreticileri nasıl yoksulluğa mahkum ettiğini sergiliyor. Küreselleşme sürecinin tarım politikaları üzerindeki etkisini ele alan diğer çalışma ise Brezilya Topraksız Köylüler Hareketi'nin lideri **João Pedro Stedile** tarafından kaleme alındı. Yazıda uluslararası sermayenin, çokuluslu şirketler aracılığıyla tarım üzerine uyguladığı temel politikalar tartışılıyor.

İzleyen bölümdeki yazılarımız liberal politikaların Türkiye tarımı ve topraklarına olumsuz etkilerini konu ediniyor. **Muzaffer İlhan Erdost**'un yazısı, Osmanlı Devleti'nden günümüze değin, yabancılara toprak satışına ilişkin politikaları ve yasal düzenlemeleri mercek altına alıyor. Küreselleşmenin Türkiye tarımı üzerindeki etkilerini inceleyen bir diğer çalışma ise **Gökhan Günaydın** imzalı. Yazıda, yapısal uyum programı öngören uluslararası örgütlerle imzalanan antlaşmaların Türkiye tarım politikaları üzerindeki etki alanları üzerinde duruluyor. Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı **Abdullah Aysu**, küreselleşmenin tarım ve kırsal kesim üzerindeki etkilerini ortaya koyduğu yazısında, 24 Ocak Kararlarından AKP iktidarına değin serbest pazara dayalı politikaların Türkiye

tarımını nasıl olumsuz etkilediğini örneklerle ortaya koyuyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi eski öğretim üyelerinden, CHP milletvekili **Oğuz Oyan** yazısında IMF ve Dünya Bankası'nın uygulamaya çalıştığı tarım reformunun Türkiye'deki olumsuz sonuçlarına dikkat çekiyor.

Türkiye'de tarım kesimindeki türlü alt sektörlerin sorunlarını üç ayrı çalışma ile gündeme getirdik. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyesi **Tayfun Özkaya** -1960 sonrası yeşil devrimle başlayan, günümüzde de çokuluslu şirketlerle devam eden- çiftçilerin tohumları üzerindeki denetimleri yitirmeleri sürecini konu edinen yazısında, modernleşme olarak algılanan bu sürecin ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri üzerinde duruyor. Türkiye'de pancar tarımı ile uğraşan üreticilerin kırsal üretimden dışlanmalarını konu edinen yazısında **Bayram Ünal**, küresel ölçekte uygulanan liberal tarım politikalarının Türkiye'de pancar sektöründe ortaya çıkardığı sorunları, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla ele alıyor. TEKGIDA-İŞ Sendikası, Genel Sekreter Yardımcısı **Tülay Özerman** da Tekel'in özelleştirmesi sürecini incelediği yazısı, özelleştirmenin bütün tarımına etkilerini mercek altına alıyor.

Dünyada tarım sektörüne ve kırsal kesime uygulanan liberal politikaların beslenme alışkanlıklarına ve gıda sektörüne etkilerini ortaya koyan iki çalışmamız var. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi **Kenan Demirkol**, "Beslenmesinin Demokratikleştirilmesi" başlıklı yazısında, liberal ekonomik politikalar ve modern teknolojik olanaklarla dönüşüme uğrayan gıdalarımızı ve yeni beslenme kültürümüzü sorguluyor. Ziraat Mühendisleri Odası Bursa Şubesi'nden **Necdet Oral**'ın, tarım ve gıda sektöründe tekelleşmeyi masaya yatıran yazısı ise küresel kapitalizmin tarıma etkilerini ve Türkiye'de gıda sektöründe boy gösteren şirketlerin hangilerinin olduğunu anlamak açısından çok yararlı.

Gökhan Günaydın'ın, iktisat tarihinin üç önemli yazarının -Adam Smith, David Ricardo ve Karl Marx'ın- kuramlarında tarım sektörü ile ilgili belirlemeleri ana hatları ile ortaya koyan çalışmasını dosyamızın son yazısı olarak okuyabilirsiniz.

Umarız konuyu bütün yönleriyle masaya yatırabilmişizdir.

Gelecek sayıda buluşmak umuduyla...